

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: אתנח, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מן: פשטא – מוציא מפשט; מרמא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרמא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרמא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרמא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מרמא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות

1.1 ויקרא שמיני ט,א

ויקרא שמיני ט,א:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו

וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה – פשטא מונח זקא-קטן מונח זקא-קטן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה,

(א) בפסוק (ט,א) פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים רמז כעין היקש ללמוד מעבודת כהן גדול ביום שמיני של ימי המילואים (ט,ח) אל עבודת כהן גדול ביום הכפורים.

(ב) דבר החוזר וקורה התחדשות ללימוד התורה בכל דור וע"י כל אחד מישראל, כפי' בית ישראל ויקרא שמיני שנת התש"כ, ד"ה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו'. איתא לא היה צריך התורה להתחיל אלא מהחודש הזה כו', איתא הוה אמינא גם כן אמת. התחדשות ללימוד התורה, מזכיר התנא שמשא קבל תורה ונמסר לכל הדורות, ולכל אחד מישראל בכל הדורות יש חלק בתורה. והרמז בפ' קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל לרמז על זה וכו'.

ויקרא שמיני ט,ב:

וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קח-לךָ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֹטְאֵת וְאֵילַע לְעֹלָה תְּמִימִם

וְהִקְרַב לְפָנֵי ה':

וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן – מונח רביע

קח-לךָ ... תלישא גדולה, בתפקיד עקירת עבירה – כפרה מהקב"ה על ערעור גדול שארע במעשה העגל.

רש"י להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה. שפת"ח שמכפר על עצמו.

ויקרא שמיני ט,ח:

וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחֹט אֶת-עֵגֶל הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לָו: עבודת כ"ג ביום שמיני של ימי המילואים.

בבלי יומא ג,ג עבודת כ"ג ביוה"כ נלמדת מעבודת יום שמיני של ימי המילואים רבינא אמר דנין עבודה בכ"ג מעבודה בכ"ג, לכן בשמיני למילואים היה רק אהרן משמש. אמנם הפסוק מדבר בשחיטת עגל החטאת ע"י כ"ג אבל משנה יומא מבטאה זאת לגבי שחיטת התמיד ושאר שחיטות יוה"כ.

וַיִּשְׁחֹט – תביר, מחלק את השחיטה בין כ"ג וכהן אחר, רומז לנאמר ב-בבלי יומא לא,ג משנה הביאו לו את התמיד קירצו ומירק אחר

שחיטה על ידו קבל את הדם וגו' רש"י ומירק אחר. וגמר כהן אחר שחיטה לפי שאין קבלת הדם כשירה אלא בכ"ג וצריך למהר ולקבל.

מקדש דוד – קדשים סימן ז אות א ד' עבודות המתיר ... ואם שוחט מקבל הרי ודאי אינו מקבל כל דם הנפש דאי אפשר לו לקבל עד שיגמור שחיטתו וכדמרין ב-יומא לא,ג הביאו לו התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו לפי צריך לקבל הדם ומוכח דאי אפשר לשחוט ולקבל כאחת.

מיהו אפשר לומר דלעולם אפשר לשחוט ולקבל כאחת דיכול לשחוט בשמאלו ולקבל בימינו, מיהו התם ביוה"כ כיון דהשחיטה צריכה להיות בכ"ג וא"כ עבודה היא וצריכה ימין וכיון דקבלה ג"כ צריכה ימין לא יכול לשחוט ולקבל כאחת, אבל בשאר קדשים דשחיטה לאו עבודה היא וכשרה בור יכול לשחוט בשמאל ולקבל בימין.

ויקרא אח"מ טז,יא:

וַהֲקָרִיב אַהֲרֹן אֶת-פֶּר הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לָו וְכַפֵּר בְּעֹרֹו וּבְעֹרֵי בֵיתֹו וְשָׁחֹט אֶת-פֶּר הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לָו:

וְשָׁחֹט – תביר, מחלק את השחיטה בין כ"ג וכהן אחר, ראה ויקרא שמיני ט,ח וַיִּשְׁחֹט – תביר

ויקרא שמיני ט,כב – כג:

(כג,ט) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-יְהוָה (כתיב) יְהוָה (קרי) אֶל-הָעֵם וַיִּבְרַכֵּם וַיִּרְדּוּ מֵעֵשֶׂת הַחֹטְאֵת וְהֶעֱלָה וְהִשְׁלָמִים:

(כג,ט) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַחֵל מוֹעֵד וַיִּצְאֻהוּ וַיִּבְרַכְהוּ אֶת-הָעֵם וַיִּרְא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הָעֵם:

ע"פ רש"י ... הריני דן ירידה (וַיִּרְדּוּ) וביאה (וַיִּבְרַכּוּ) טעונות ברכה (ט) – היות ובסיום שתי הפעולות יש ברכה, לכן נלמד היקש מאחת לשנייה לתכלית שתי הפעולות), מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה, הא למדת למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטורת.

דבר אחר כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל ... מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל.

שפת"ח ותורה שלמה מביא גרסת תו"כ וגם ירושלמי תענית כי פסוק כג,ט מקרא מסורס וקדמה ירידה מן העבודה במזבח ואחריה ברכת כהנים לעם. לכן וַיִּשָּׂא – קדמא ירמז כי רישא הפסוק כתוב קודם לשעת קרותו אחרי וַיִּרְדּוּ מֵעֵשֶׂת הַחֹטְאֵת וְהֶעֱלָה וְהִשְׁלָמִים: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן יְהוָה (כתיב) יְהוָה (קרי) אֶל-הָעֵם וַיִּבְרַכֵּם.

פסוק (כג,ט) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן – קדמא מהפך פשטא, תבנית של כעין כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, ב-כג,ט) מדובר על עבודת

כהנים, לכן גם ב-כג,ט) מדובר בעבודת כהנים כפרש"י ללמד מ-כג,ט) מה ירידה מעין עבודה, ל-כג,ט) אף ביאה מעין עבודה, הא למדת למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטורת.

שני הפסוקים האלו המזכירים ברכת אהרן, והרישא של כל אחד מהם בתבנית טעמים דומה מאד לשני הפסוקים האחרונים של ברכת כהנים במדבר נשא ו,כה – כו.

במדבר נשא ו: פ [כב] וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[כג] דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרַכְוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: ס

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא = שני
משמעות, רבוי מתפחט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

כרן | יִבְרַכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ: ס
כה | יֵאָר ה' וּפָנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: ס
כז | יֵשָׁא ה' וּפָנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: ס
כח | וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמוֹ עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם: ס

ע"פ מאור ושמש וזהו **נִיבְרַךְ מְשֵׁה הַחֲטָאֵת** וגו' פירוש, שירד (אהרן) ממדריגתו שהיה לו **פְּעֻשֵׁת הַקְּרַבְנוֹת**.
תבנית דרגא תביר טפחא תומכת בירידת אהרן ממדריגתו הקודמת וגם תומכת בעליתו מחדש עם כלל ישראל כפי שכתב המאור ושמש כיון
שראה משה שירד ממדריגתו – נכנס עמו וְלָמַדוּ שְׂיוֹכַל לְקַשֵּׁר אֶת יִשְׂרָאֵל לְשֵׁרָן, וזהו ללמדו על מעשה 'הקטורת'.

נִיבְרַךְ – רביע **מְעֻשֵׁת הַחֲטָאֵת וְהַעֲלָה** – דרגא תביר טפחא **וְהַשְׁלֵמִים** – סלוק, הרביע מרמז על אפשרות שעשה ארבעה דברים, ע"פ
ראב"ע תמיד של שחר שעדיין לא נשרף כי לא ירדה עדיין אש מהשמים, ע"פ מאור ושמש בשם רש"י שנכנס משה ללמד אהרן על מעשה
הקטורת, דרגא תביר טפחא מרמז על קבוצת פרטים מצטרפים כאן עבודות אהרן בחנוכת המזבח והמשכן, סלוק מרמז על הגבלה בעבודות
אהרן אפשר שלא שינה דבר ממה שנצטוה.

(ט, כ) **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד** – קדמא מהפך פשטא מונח זקא-קטן **וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכּוּ אֶת-הָעָם** – מונח זקא-קטן במלה אחת
טפחא אהרן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, להלן לשון ילקוט שמעוני ודומה לו בתורת כהנים
ילקוט שמעוני תורה פרשת שמיני רמז תקכ ... על אותה שעה הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון בנים המצויינים, במלך שלמה
במלך שהשלום שלו, בעטרה שעטרה לו אמו זה אהל מועד שמצוייר בתכלת וארגמן ובתולעת שני ושש, אמו אין אמו אלא ישראל
שנאמר ולאומי אלי האזינו, ביום חתונתו ביום ששרתה שכניה בבית, וביום שמחת לבו כיום שירדה אש חדשה מן השמים ולחכה על
המזבח את העולה ואת החלבים, וגו'

וַיִּצְאֻ – מונח זקא-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל. **תורה שלמה (נז) תנ"י ברכה כז-ב**
טוב עין הוא יבורך (משלי כב, ט) אל תקרי יבורך אלא יברך, זה משה רבינו שענינו יפה בברכתו של ישראל וברכן ד' ברכות. הראשונה
וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם (שמות לט, ט) השנית **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכּוּ אֶת-הָעָם** (ויקרא
שמיני ט, כג), השלישית ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו' (דברים יא, ג) ויברך אתכם, הרביעית וזאת הברכה (דברים זח"ב לג, א)
טט – **וַיִּצְאֻ** – מונח זקא-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל, אפשר כי הלימוד הוא שלפני כל
ברכה של משה ואולי כאן גם של אהרן הם נכנסו לאהל מועד ושרתה עליהם קדושה מיוחדת ואז **וַיִּבְרְכוּ**.

תורה שלמה (נט) טובים השנים (קהלת ד, ט) זה משה ואהרן, מן האחד זה לעצמו וזה לעצמו. אתה מוצא כשכא משה (טט) – **וַיָּבֵא**
מֹשֶׁה קדמא, קדם משה) וברך את ישראל לא שרתה שכניה על ישראל, וכשכאו שניהם וברכו את ישראל, מיד שרתה שכניה על
ידיהם, הה"ד (ט, ט) **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכּוּ אֶת-הָעָם**, בירכו את ישראל ואח"כ **וַיִּקְרָא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-**
הָעָם: שרתה שכניה על ידיהם.

וַיִּצְאֻ – מונח זקא-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, היינו רק כאשר בירכו ביחד הביאו לשראת שכניה.
וַיִּבְרְכּוּ – טפחא, ללא מרכא לפניו, כעין רבוי לא מוגבל, **ספרא שמיני פרשה א** ... מה ברכה ברכן אמר להם תשרה השכינה במעשה
ידיכם רבי מאיר אומר כך ברכן ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים והם אמרו לו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו
כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו,

וַיִּצְאֻ – מונח זקא-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל. ע"פ **רבינו בחיי** הלימוד יהיה
מהקטרת על מזבח הזהב בקדש ע"י משה ואהרן שאחרי הקטרתה נאמר **וַיִּקְרָא שמיני ט, כג וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכּוּ**, כי היתה שעת רצון. וע"פ
מאמר **זוהר - מדרש הנעלם פ' וירא דף ק ע"א** שעת הרצון מתרבה לכל עשיית ואמירת מעשה הקרבנות והתקרבות ומוציאה
המקטרגים מלקטרג על המזכיר הקרבנות והתקרבות ומעבירה אותם להמליץ טוב על האומר.

ויקרא שמיני י, ד:
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עִזָּאֵל נֶדֶד אַהֲרֹן
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרַבְנוּ שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה:
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם – מונח רביע – לפחות ארבע אמירות: א' לקרוב ע"י הניתות, ב' גריה, ג' נשיאה בכותונתם, ד' אל מחוץ למחנה
קְרַבְנוּ – תלישא-גדולה גרשיים בתבה אחת, וקוראים קודם גרשיים ואח"כ תלישא, ולפי שהטעמי המלים הבאות אח"כ **שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם**
הם מהפך פשטא, אפשר כי מרמז ליוצא להקל ולא להחמיר, לבצע עקירת איסור מפני כבוד הקודש וכבוד הבריות. לכן הותרה הכנסה
מיידית של כלי טמא או שעתידי להטמא לקדש (כלומר מעבר למחיצה שבד"כ אוסרת הכנסה כזאת) לשאת ממנו המתים. ע"פ **בעל**
הטורים שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ. חנית ברזל אם אינה כבר טמאה עתידה
להיטמאות במגעיה במתים. ואם היא עשויה כחץ בעל שני חלקים, באחד מהם יש בית קבול ולכן במגע במת יטמא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהרן, סלוק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס 1 – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדומות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה; פס – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות

1.2 ויקרא שמיני ט,א

ויקרא שמיני ט,ב: וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לְךָ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי ה':
ויקרא שמיני ט,ג – ד: [ג] וְאֵיל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַר לְאָמֵר קָחוּ שְׂעִיר-עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וּכְבֹשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:
[ד] וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזֶבַח לְפָנֵי ה' וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֱלֹהִים:

ויקרא שמיני ט,ז: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַרְבַּ אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-חֻטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וּכְפַר בַּעֲדָךָ וּבַעֲדַת הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַּן הָעָם וּכְפַר בְּעַדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה':

וַעֲשֵׂה אֶת-חֻטָּאתְךָ – גרשיים פשטא, כעין יצא מכלל חטאת כהן משיח, כי מביא עגל בן-בקר בן שנתיים, לעומת הצווי הכללי על חטאת כהן משיח להביא פר בן-בקר, שהוא בן שלוש שנים ולא להביא איל לעולה, כנאמר ב-(**וי' 3,7**) **אִם הִפְתָּן הַמִּשְׁיָח יַחְטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חֻטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן-בָּקָר תְּמִים לְה' לְחֻטָּאת:**

ראב"ע (1) **וּכְפַר בַּעֲדָךָ וּבַעֲדַת הָעָם** - שהיא מצוה שנתכפר על נפשך ועל כל הקהל; ובכפר חטאת תכפר בעדך, ואחר כן תעשה קרבן העם ותכפר בעדם; כי לא יוכל אדם לכפר על אחר, עד היותו טהור מכל אשר חטא.

ר' יוסף בכור שור (2) **וכפר בעדך, ואחר כך ובעד העם** - שיבא זכאי ויכפר על החייב.

וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַּן הָעָם – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, כסוף פי' **ראב"ע** כי לא יוכל אדם לכפר על אחר, עד היותו טהור מכל אשר חטא.

ר' יוסף בכור שור - שיבא זכאי ויכפר על החייב.
הסבר זה משתלב בתבנית הטעמים הרחבה יותר כדלהלן
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה – קדמא ואולא ... **וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַּן הָעָם** – גרשיים מהפך פשטא, תבנית של כעין קל וחומר, שבה הלמד אינו עולה בחומרתו על המלמד. אפשר שרוצה לומר שהעם ככלל יש בו רבים וצדקותם בד"כ לא מגיעה לצדקות אהרן הכהן, לכן לכאורה הכפרה עליהם הייתה צריכה להיות יותר מכפרת אהרן הכהן על עצמו, ובא הכתוב ללמד שאהרן מכפר על עצמו בעגל בן שנתיים לחטאת ואיל (שהוא כבש בן שנתיים) לעולה, ועל העם בשעיר בן שנה לחטאת וכבש בן שנה לעולה.

ויקרא שמיני ט,ח: וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת-עֵגֶל חֻטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ: עבודת כ"ג ביום שמיני של ימי המילואים.
אֲשֶׁר-לוֹ: – סלוק, מגביל, היינו כפי' **ראב"ע** (ח) **אֲשֶׁר-לוֹ** - משלו היה; וכן פר יום הכפורים (ראה וי' טז,ו).

ויקרא שמיני י,א: וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֵישׁ מִחֻטָּאתוֹ וַיִּתְּנוּ בְּהֵן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קֶטֶרֶת וַיִּקְרִיבוּ לְפָנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲהֶם:

וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן - מונח תלישא-גדולה, בעלי בחינה נעלה, וגם תפקיד מחיצה, שנכנסו למחיצת הקודש בלי שנצטוו על כך, עקרו איסור מחיצה, **הח"ח על תו"כ** ? .. אף שמחשבתם היה לטובה, הדבור לא היה יפה ולכן השיב הקב"ה נראה מי קובר מי.

ובפסוק ג ... **הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש** ... עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש וגו'
וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן - מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה ועקירת איסור, שנכנסו למחיצת הקודש בלי שנצטוו על כך, עקרו איסור מחיצת קודש

אֵישׁ מִחֻטָּאתוֹ – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבע. מצאנו ב-**תורה שלמה** [ד] בר קפרא בשם ר' ירמיה בן אלעזר אמר בשביל ארבעה דברים מתו בני אהרן, על הקריבה, ועל ההקרבה, על אש זרה, ועל שלא נטלו עצה זה מזה וגו'

תורה שלמה תו"כ - שהורו הלכה ולא המתינו למשה רבם שידרוש להם ...
תורה שלמה [יג] ... אלא ממה שמצוה את אהרן וא"ל יין ושכר אל תשת, אנו יודעין מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין. (אסתר רבה פ"ה,א)

תורה שלמה [יד] ... בשביל שהיו מבקשין שררה ורבנות מתו (**סנהדרין נב,א**) ויש עוד דרשה שלא נשאו נשים

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲהֶם: – דרגא מרכא-כפולה סלוק, נעשה מעשה אף-על-פי שלא היה ראוי.

רשב"ם (א – ג) **וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא** - קודם שיצא האש מלפני י"י כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב, שהרי קטורת של שחר קודמת לאיברים, ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה, שאעפ"י שבשאר ימים כת' ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, היום לא ציוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה, ולא טוב היום להביא אש זרה, כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש בא מן השמים, כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו, לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש של מעלה:

לֹא – מרכא כפולה להורות על אש אשר לא הייתה ראויה ביום השמיני ולכן משה לא צוה להביא אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה.

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה – דרגא מרכא כפולה טפחא, כעין קבוצה פרטים (נדב ואביהוא) הפועלת ביחד באופן לא ראוי.

שמעתי סברה המקשרת מעשה בשמיני ל- **בראשית תולדות נובה** **וַיָּבֵא לוֹ יִיִן** – מרכא כפולה לרמז כי היו שתויי יין ולא ראויים לעבוד באותה עת (מקור לא ידוע).

ויקרא שמיני י,ב: [ב] וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמָּתוּ לְפָנֵי ה':

ספרא שמיני פרשה א (לד) [ב] **וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה'** מלמד שיצא אש מבית קדשי הקדשים ושרף נשמתם, אבא יוסי בן דוסתאי

אומר שני חוטים של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבעה וכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה, **וַתֹּאכַל אוֹתָם** נשמתם נשרפה ולא בגדיהם שנאמר [ה] **וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכַתְּנֹתָם**, בכתונתם, בכתונת הנישאים, או יכול בכתונות הנושאים תלמוד לומר **וַתֹּאכַל אוֹתָם**, אותם ולא בגדיהם, ואומר ולבני אהרן תעשה כתנות לכהנים ולא כתנות ללוים. (לה) [ב] **וַיִּמָּתוּ**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשערות: אתנח, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי
 משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מוקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לפני ה': רבי אליעזר אומר לא מתו אלא בחוץ מקום שהלויים מותרים ליכנס לשם, שנאמר ויקרבו וישאום בכותנותם אם כן למה נאמר [ב] וימתו לפני ה': נגפן מלאך ודחפן לחוץ והוציאם רבי עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים שנאמר [ב] וימתו לפני ה': אם כן למה נאמר [ה] ויקרבו וישאום בכותנותם מלמד שהטילו חנית של ברזל וגררום והוציאם לחוץ.

ותאכל אותם - מונח אתנח, להגביל לאכילת גופם אותם ולא בגדיהם,
[ב] וימתו לפני ה': – טפחא מרכא סלוק, רבי אליעזר ... נגפן מלאך ודחפן לחוץ והוציאם ... אומר לא מתו אלא בחוץ. טעם סלוק מגביל לומר שבקה"ק נגפו, מרכא מרבה לומר שגם הקדש נחשב כאן **לפני ה' . וימתו** - טפחא, פותחת טפה להתאפיין שבקדש מתו מקום שהלויים מותרים ליכנס לשם
 רבי עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים שנאמר **[ב] וימתו לפני ה':** – טפחא מרכא סלוק, מגביל המיתה לקה"ק, כאילו טעם טפחא לא מפריד.

ויקרא שמיני יד: ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה: דד אהרן - מונח אתנח
ספרא שמיני פרשה א (כה) [ד] ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את-אחיכם. (כו) מיכן אמרו אין מטמאים למתים שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם מי נטמאו להם הלויים.

ויאמר אליהם - מונח רביע – לפחות ארבע אמירות: א' לקרוב ע"י חניות, ב' גרירה, ג' נשיאה בכותונתם, ד' אל מחוץ למחנה
פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) ויקרא פרשת שמיני דף כח עמוד א
ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן לפי [שאינן] שהכהנים מטמאים למתים. ואמר להם ללויים להטמא. ויאמר אליהם **קרבו**. בשני טעמים מלמד **ששני פעמים** אמר להם לפי שהיו יראים ליקרב לכן עליו שני טעמים בקריאתו:

קרבו - תלישא-גדולה גרשיים במלה אחת - **בעל הטורים** - מלמד שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ.
שאו את-אחיכם - מהפך פשטא **מאת פני-הקדש** - מונח זקף-קטן **אל-מחוץ** – טפחא **למחנה**: – סלוק
קרבו - תלישא-גדולה בתפקיד אלפניה ולאחריה, אחד בתפקיד עקירת איסור מפני כבוד הקודש וכבוד הבריות, אחד בתפקיד מחיצה.
קרבו - תלישא-גדולה גרשיים במלה אחת, וקוראים קודם גרשיים ואח"כ תלישא, ולפי שטעמי המלים הבאות אח"כ **שאו את-אחיכם** הם מהפך פשטא, אפשר כי מרמז ליוצא להקל ולא להחמיר, לבצע עקירת איסור מפני כבוד הקודש וכבוד הבריות. לכן הותרה הכנסה מיידית של כלי טמא או שעתידי להטמא לקדש (כלומר מעבר למחיצה שבד"כ אוסרת הכנסה כזאת) לשאת ממנו המתים. ע"פ **בעל הטורים** שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ. חנית ברזל אם אינה כבר טמאה עתידה להיטמאות במגע במתים. ואם היא עשויה כחץ בעל שני חלקים, באחד מהם יש בית קבול ולכן במגע במת יטמא.
רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ג הלכה כא
 אחד טמא שנכנס למקדש טהור, או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל ה"ז חייב כרת שהרי ביאתו וטומאה באין כאחת, נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס אפילו טימא עצמו שם במזיד ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה.

רמב"ם זבחים פרק טבול יום או דם חטאת משנה העוסקת בבגדים הנטמאים?
 * פתרון מיוחד להוצאת המתים מהקדש. מפני כבוד האדם הכנס ע"פ בעל הטורים חנית ברזל לקדש, כעין התרת איסור זמנית.
 * **שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן. לימוד אחד כפשוטו ולימוד אחד יצא מפשוטו. כפשוטו שהוציאו את המתים מהקדש, יצא מפשוטו שלא נכנסו הלויים לקדש אלא גררום בקדש בכותונותם ע"י כלי שלא מקבל טומאה, ואח"כ נשאום
 * **קרבו שאו את-אחיכם** – עניין גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר. אם היה שרץ מת בקדש היה כהן מוציאו בכלי, אדם מת בקדש אינו מת מצוה לכהן כי יש לויים אך הם אסורים להכנס בקדש לכן כדי להקל שלא יטמאו הכהנים ולהקל שלא יכנסו הלויים לקדש למקום שאסור להם, נשאום היינו גררום הלויים מהקדש בכלי אף שיקבל טומאה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סְלוֹק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מוֹנַח – רבוי; מוֹחֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה – רבוי; דְרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, מַעֲשֵׂה, לא ממש; טַפְחָא = טַרְחָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְחָא – קב"ש עשוייה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זְרָקָא קֶטֶן – 2; זְרָקָא גְדוֹל – 3; רִבֵּיעַ – 4; ... זְרָקָא קֶטֶן ... זְרָקָא קֶטֶן בחצי פסוק – חִקְשׁ, השלישית; קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ"ס – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָא = תְּרִסָא – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציאה; פִּסְקָא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות

1.3 ויקרא שמיני ט,א

ויקרא שמיני יא,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:

תורה שלמה [א] ע"פ מאור האפלה: לֵאמֹר אֲלֵהֶם ולא אמר כן בשום מצוה אלא כוונתו שלא יורה במותר ובאסור אלא אדם מפורסם בחכמה ולפיכך אמר אליהם ולא לכל המון ישראל.

לֵאמֹר אֲלֵהֶם ת"כ (פרשתא ב, פרק א, מ"א) לֵאמֹר לבני אהרן אלעזר ואיתמר. נושאי טומאה וטהרה ומאכלות המותרים והאסורים הם גופי תורה וטעמי הכתוב מרמזים כי הפוסקים בענינים אלו יהיו מפורסמים בעיון וחזרה רבה בהלכות אלו ועל כל אחד מהעוסקים בהם חלה חובת העיון כעין הכתוב **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן** – דרגא תביר טפחא שמרמזת לקבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כמו משה אהרן ובני אהרן. וזה יסביר את פ'רשב"ם **לֵאמֹר אֲלֵהֶם** – למשה ואהרן. שגם הפוסק הגדול ישבו וישנן הלכות אלו. **לֵאמֹר** – מרכא, רבוי הלימוד והחזרה של נושאים אלו עם בני אהרן ואח"כ פוסקים אחרים, כאפיון המגבילה הבא מ-**אֲלֵהֶם** – סלוק, מגביל האמירה הזאת כתו"כ **(פרשתא ב, פרק א, מ"א)** "כשהוא אומר **(ו' ש'מ' יא,ב) דְּבַרְוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** זה דבור האמור לישראל" ופ'רש"י למשה אמר שיאמר לאהרן שזה מתואם עם הדרשה שגם כל מאמר שנאמר בו דבור לאהרן ללא משה גם הוא היה דרך משה. וזה מתואם עם **בבלי ערובין נדב**, שמשנה מלמד וחוזר אהרן ומלמד, וחוזרים הבנים ומלמדים וכו'.

ויקרא שמיני יא,ב – ד: [ב] דְּבַרְוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחִתָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-בְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

[ג] כָּל־מִפְרֶסֶת פְּרָסָה וְשִׁעֵת שִׁסַּע פְּרָסָת מַעֲלַת גֵּרָה בְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ:

[ד] אֵךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפָּרְסֵי הַפְּרָסָה אֶת-הַגִּמְלָה כִּי-מַעֲלָה גֵּרָה הִיא וּפְרָסָה אֵינָנָה מִפָּרְסֵי טָמֵא הוּא לָכֵם:

דברים ראה יד,ו – ז: [ו] וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרָסָה וְשִׁעֵת שִׁסַּע שְׁתֵּי פְּרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ:

[ז] אֵךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפָּרְסֵי הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת-הָאֲרֻנְבָת וְאֶת-הַשֶּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה גֵּרָה הֵמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיטוּ טָמְאִים הֵם לָכֵם:

[ב] דְּבַרְוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר – לאמר – נוטריקון "לאו אמור" ובאתנה להגביל, ללמד שבכתובים הבאים יש לאו, אף על פי שכתובים כעשה **(ו' ש'מ' יא,ב)** **זֹאת הַחִתָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ (ו' ש'מ' יא,א) אֲתָה תֹאכְלוּ** (ע"פ תורה שלמה [יח]) אך **הרמב"ם בטהמ"צ עשה קמט** למד מהתו"כ הדין של בדיקת סימנים, וז"ל שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה והוא שיהיו מעלים גרה ושושעים שסע ואז יהיו מותרין לאכלן. והיותינו מצווין לבדוק באלו הסימנים הוא מצות עשה והוא אמרו יתברך **(ו' ש'מ' יא,ב) זֹאת הַחִתָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וגו'**, ולשון ספרא (רפ"ג) **(ו' ש'מ' יא,א) אֲתָה תֹאכְלוּ**, אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה, כלומר הבהמה שיהיו בה הסימנים האלו מותר לאכלה, ויורה זה שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה ... (טט – וכנראה מזה הסיק שיש מצוות עשה לבדוק)

(ו' ש'מ' יא,ב) זֹאת הַחִתָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים, (א) כפשוטו של עשה באכילה וזמה הלמוד ללאו הבא מכלל עשה – עשה, שלא לאכול המינים הטמאים. (ב) מוציא מפשוטו של הכתוב, ללמד על מצוות עשה של בדיקת הטהורים. הרמב"ם כתב שיש לבדוק שיש להם סימני טהרה. מדבריו משמע שזה אחרי השחיטה. הוא גם מקיש לבדיקת עופות דגים וחגבים (ראה **(יא,מו,מז)**) ובשני האחרונים אין שחיטה אז אולי צריך לבדקם בעודם חיים. ס"ת ת'ור"ה רמז שזוכים להבנת התורה רק בהקפדה על כשרות המאכלים (בשם ר' אליהו שגב)

(ו' ש'מ' יא,א) אֲתָה תֹאכְלוּ, אֲתָה – טפחא, בתפקיד התפשטות האפיון מהכתוב אחריו על הכתוב לפניו, והאפיון הוא **תֹּאכְלוּ** – סלוק, מגביל האכילה לבדיקה. ובדיקה זאת מתפשטת ע"י הטפחא על כל הבהמות בעלות סימני הטהורה, ובהיקף ב-**(יא,מו,מז)** גם לעופות, דגים, חגבים.

(ע"פ תורה שלמה [יח]) ... וכ"כ הרמב"ם הל' מאכ"א פ"א ה"א והביא מפס' (ו' ש'מ' יא,מז), ובהשגות הראב"ד על מנין המצוות שם: כל לבדוק אין להם טעם אלא משום לאו הבא מכלל עשה עשה, וזהו כפירושו לתו"כ ובשו"ת ריב"ש סי' קצב כתב דהואיל שיש מצות הבדלה היינו לידע בודאי, לא אזלינן בתר רוב.

(ו' ש'מ' יא,מז) הַקְּדִיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחִתָּה הַנְּאֻלָּת וּבֵין הַחִתָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ פ

מנחת חינוך שמיני מצוה קנג מצות בדיקת סימני בהמה וחיה

שיעורו: והנה באוכל מבהמה טמאה עובר בעשה, בלאו הבא מכלל עשה (רמב"ם הל' מאכ"א פ"ב,ה"א). ועיין בפרי מגדים יו"ד (פתיחה להלכות שחיטה שורש ב) ... אם כן אפשר אף חצי שיעור עובר בעשה (של **(ו' ש'מ' יא,א)**, **(דב ראה יד,ג)**, **אֲתָה תֹאכְלוּ**), דדוקא היכי דכתיב מניעה כגון לא תאכל ... שייך לומר דאכילה בכזית, אבל (בטמאה שלא שייך זבוח) אם כן אינו בכזית אלא אף פחות מכזית עובר בעשה, ... אפשר דבטמאים העשה אף בפחות משיעור ... (ודוחה סברתו) אך כבר ביארתי כמה פעמים (עיין לעיל מצוה צ"ב) דאף בלא לשון אכילה צריך כזית ושיעורין הלכה למשה מסיני ואין צורך לכפול.

טט – לאו הבא מכלל עשה הוא עשה ועל זה עדיין לא לוקה, ושיעור לעבור על העשה באכילה מבהמה טמאה הוא **ככזית**.

האוכל פחות מכזית אינו עובר על עשה של לאכול מהטהורה בלבד (יד,ג)

ספר החינוך שמיני מצוה קנד שלא לאכול בהמה וחיה טמאה

... נדע שכל מה שאין בו שני הסימנים יחד הוא נמנע מלאכול, וזה לאו הבא מכלל עשה, והעיקר אצלנו, לאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו.

... ולשון **ספרא (ו' ש'מ' יא,א) אֲתָה תֹאכְלוּ**, אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה, אין לי (עובר) אלא בעשה, בלא תעשה מנין,

ת"ל **(ו' ש'מ' יא,א) אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וגו'**. אין לי אלא אלו בלבד (טט – גמל ארנבת שפן חזיר) שאר בהמה טמאה מנין? **ודין הוא מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה אינו דין שיהא לא תעשה על אכילתן. נמצא הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב, ושאר בהמה טמאה מקל וחומר.**

... (ופה) ולא שייך בכאן כלל לומר **אין עונשין מן הדין**, ולפיכך כל מי שאכל כזית מבהמה טמאה מאי זה מין שיהיה לוקה מדאורייתא.

(ו' ש'מ' יא,א) אֵךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשט הכתוב בהמשך, קבוצת בעלי סימן טהרה אחד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 המצוות ההשעיות: אֲתָנָה, סִלְקָה = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִקְדָּם פִּשְׁטָא – מוציא ממשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טרף – שני משמעות, רבוי ממשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְדָּם – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִקְרָא סְגֻלָּה – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְרָא קִטְנָה – 2; זִקְרָא גְדוּלָּה – 3; רִבֵּי – 4; ... זִקְרָא קִטְנָה ... זִקְרָא קִטְנָה בחצי פסוק – היקש; השלישי: קִדְמָא – סדר קדמות; אֲוֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֵשׁ־וּ = יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲוֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תִּרְסָא – דרוש בפסוק שני, מוחצת; תְּלִישָׁא-גְדוּלָּה = תִּרְסָא – דרוש בפסוק ולפניו שני, מוחצת; זִפָּה – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

(גמל ארנבת שפן חזיר): (ב) מוציא מן הפשט ע"פ **תורה שלמה [יט*]** – ב-לקט טוב: **אָךְ** חלק וכן ב-הלכות גדולות ממעט י"ח טרפות ובמדרש השכם עוד מיני פגמים, וכן נבלות מקבוצת בעלי שני סימני טהרה, והתוה"מ ע"פ תרגון יונתן (דב' ראה יד, ו) שמייעט השסועה כי לא מתקיימת...

אָתְּ-יָהּ – מקף בתפקיד רב מצב, ע"פ **תורה שלמה [יט]** יתמוך בדעת **טה"ק** שיש ב' סוגים של לאו הבא מכלל עשה (א) שהוא עשה ולכן אין לוקים עליו; (ב) לאו הבא מכלל עשה שלוקים עליו. טט – כנראה הצירוף של לאו הבא מכלל עשה – עשה, עם הקל והומר, גורם לעונשים כי זה לא לימוד בקל והומר בלבד.

(י' שמי' יא, 7) **אָתְּ-יָהּ לֹא הִאֲכִלָּה מִמַּעַל הַבְּרִיָּה** – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, מרמז להיקש מבעלי סימן אחד לחסרי הסימנים ע"פ **תורה שלמה [יט]** ... ובמושב זקנים: המלקות לשאר מינין נפקא לן (ע"י בניית קבוצת האיסור בשלבים) כיון שמפורש איסור השפן מפני שאינו מפריס פרסה (א) התקבל סימן אסור אחד) ובחזיר מפני שאינו מעלה גרה (א) התקבל סימן אסור שני) ע"כ כל שאינו מעלה גרה ומפריס פרסה הוא בשם (בקבוצת) האסור.

ויקרא שמיני יא, מו – מז: [מזן] **זָאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת בְּמִינֵיהֶם וְלֹכֵל נֶפֶשׁ הַשָּׂרֵצַת עַל-הָאָרֶץ:** [מזן] **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַתְּהֵאֵלָה וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה וּבֵין הַחַיָּה הַטָּהוֹרָה לֹא תֵאָכֵל:** פשט הכתוב מלמד מצות להבדיל (א) **בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר** (ב) **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה וּבֵין הַחַיָּה הַטָּהוֹרָה לֹא תֵאָכֵל:** באות תבנית הטעמים ומלמדות דברים שונים בהבנת הפשט.

תורה שלמה: תו"כ (בסוגריים פירוש החפץ חיים (הח"ח) פסוק מז. **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר**. צ"ל בין פרה לחמור? והלא כבר הם מפורשים (הח"ח): סימניהם בתורה ולמה אמר **לְהַבְדִּיל** דמשמע שאנו הם המבדילים), אי"כ למה נאמר **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר**, בין טמאה לך (הח"ח): פי' שאינה טמאה מצד עצמה, אלא טמאה לך בסיבתך שלא נשחט כראוי) לטהורה לך (הח"ח): בסיבתך שנשחט רובה ובוזה טיהרת אותה ובוזה צריך הכרה והתבוננות ולפיכך נאמר **לְהַבְדִּיל**), בין שנשחט רובו של קנה (הח"ח): אחר שנשחט הוושט) ונשחט חציו (הח"ח): אחר שחיתת הוושט שבוה היא נבילה), (וב-**תורה שלמה [רצה]** ... ובשו"ת אבני נזר יור"ד סי' א' ... והוא הדין שאר פסולי שחיטה שנסתפק בהם, אסורין בודאי מקרא **לְהַבְדִּיל**) וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שערה.

לְהַבְדִּיל – המלה מלמדת שאנו המבדילים – כעין פסק רמב"ם בסהמ"צ מצוות עשה קמט לבדוק הטהורות. **לְהַבְדִּיל** – זקף-גדול בתפקיד שלוש או שתיים ואחד, (א) שחיתת מלוא שני סימנים – טהור, **שׁוֹרֵעַ יוֹד הַל' שְׁחִיטָה סִימָן כֹּא סַע' א** – זה המעולה (ב) שחיתת מלא הוושט ורוב קנה אחריו – טהור, **שׁוֹרֵעַ יוֹד הַל' שְׁחִיטָה סִימָן כֹּא סַע' א** – פוסק בבמה רוב בושט ורוב בקנה ובעוף רוב סימן אחד (ג) שחיתת מלוא הוושט וחציו קנה – נבילה והוא הדין בשאר פסולי שחיטה, **שׁוֹרֵעַ יוֹד הַל' שְׁחִיטָה סִימָן כֹּא סַע' א,ב** – פוסק כי אם אחד רק מחצה או פחות, פסולה.

לְהַבְדִּיל – זקף-גדול בתפקיד שלוש, בנוסף להבדלה בין טמא לטהור של בהמה ולחיה מרבה להבדלה בין טמא לטהור עופות דגים חגבים. או שיש ללמוד זאת בהיקש **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה וּבֵין הַחַיָּה הַטָּהוֹרָה** – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש **תורה שלמה [רצה]** ... רמב"ם סהמ"צ עשה קמט (רמב"ם הל' מאכ"א פ"א, ה"א): שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה השחוטין, והוא שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע ואז יהיו מותרין לאכלן, ... ומנה שם מצות עשה זו גם בעופות (קנ), דגים (קנא), וחגבים (קנב) אפשר כי פסיקת הרמב"ם קשורה לסמיכות (יא, מז) לפסוק שלפניו (י' שמי' יא, מז) **זָאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת בְּמִינֵיהֶם וְלֹכֵל נֶפֶשׁ הַשָּׂרֵצַת עַל-הָאָרֶץ:** המציין במפורש עוף, שרץ המים הכולל דגים למיניהם, ושרץ הארץ הכולל חגבים למיניהם. **רש"י עה"ת** לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן,

- * ע"פ רש"י שלוש נקודות, (א) לימוד, ושתיים או שלוש נקודות של מעשה יודע ומכיר ובקי
- * או ע"פ רש"י שלוש כך:
- * (א) לימוד,
- * (ב) הבדלה מעשית בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של קנה, לנשחט רובו של קנה, ועל זה מוסיף הרמב"ן וכמה הוא בין רובו לחציו? – אפילו כמלוא השערה, להוציא מהאומרים: מחצה על מחצה כרוב.
- * (ג) ע"פ רש"י **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה** ... בין שנולדו בה סימני טרפה כשרה (ע' שפת"ח כגון נקבה בגרירת או נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מח וכן כל הכשרין שנשנו במשנה) לנולדו בה סימני טרפה פסולה (ע' שפת"ח י"ח טריפות שמנו חכמים)

אפשר כי תבנית **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה** – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמד (א) כפשוטו **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה** ... בין שנולדו בה סימני טרפה כשרה (ע' שפת"ח כגון נקבה בגרירת או נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מח וכן כל הכשרין שנשנו במשנה) לנולדו בה סימני טרפה פסולה (ע' שפת"ח י"ח טריפות שמנו חכמים)

(ב) מוציא ממשטו ללמד על אבר מן החי **תורה שלמה [רצה*]** ... ובפי' רבינו הלל: כלומר ליתן אזהרה שהוזהרו ישראל על **אבר מן החי** דמשמע בהמה כשהיא חיה לא תאכל. ... **ובזית רענן** ... ולא תעשה דבהמה למדנו בק"ו מגמל, אבל לחיה לא למדנו לא תעשה, לכן כתיב כאן **אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל** ללמוד **אזהרה לחיה**. ... בצרור המור: **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר**, אולי רמז בוה כי קדושת ישראל אינה תלויה באלו המאכלות לבד אלא בין טמא לך לטהור לך, כגון דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור (טט – חלב ודגים, מסורת אכילה), ומי שהיה נזהר בוה כ"ש בדברים האסורים וזהו **וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלָה וּבֵין הַחַיָּה הַטָּהוֹרָה לֹא תֵאָכֵל**, וכאומרם ז"ל אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלים הם ובוה תלויה טהרת ישראל **לקדש עצמם במותר להם**.

הצעה ללמוד משמע **לְהַבְדִּיל** – זקף-גדול כעין של שלוש ע"פ "חקירה בענין טומאה וטהרה" – **רלב"ג** בסוף פרשת שמיני. **לְהַבְדִּיל** ע"פ רלב"ג – שלוש דרגות טומאה (א) אבי אבות טומאה (ב) אבי אבות טומאה (ג) וילד הטומאה. בכל אחד מהם יש להכיר: (א) מקורות טומאה (ב) מקבלי טומאה (ג) אופני העברת טומאה (ד) משך הטומאה (ה) היטהרות מטומאה. אפשר שאפשר להציג זאת כך: (א) מקורות טומאה (ב) אופני העברת טומאה למקבלי טומאה (ג) משך הטומאה והיטהרות ממנה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: א. תנ"ך – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפסא = טרנא – שני משמעות, רבוי מפשוט; מרכא – טפסא – קב"ש שעשויה לגדול, תור לרבות; מכל מקום; דרנא תביר טפסא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפסא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מרכא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תרישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.4 ויקרא שמיני ט,א (התשע"ה)

ויקרא שמיני יז: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַיִתְמָר וּבְנֵי
רְאֵשִׁיכֶם אֶל-תַּפְרָעוֹ וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תַפְרְמוּ וְלֹא-תִמְתּוּ וְעַל-כָּל-הַעֲרֵה יִקְצֹף
וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ-אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':

מונח מונח פזר – וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן – כל מונח מרמז לכעין תפקיד פזר, שהוא העברת רעיון מהכתוב אל נושא תורני אחר. מונח מונח פזר עשוי ללמד על שלושה רעיונות לענינים תורניים אחרים הנלמדים מכאן,
(א) **ספרא שמיני פרשה א (כח) [ו] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַיִתְמָר**, מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר שמה תאמרו אנו הולכים לבתינו ומתאבלים ואוננים ובוכים הלא פיקדנו המקום שלא נצא מבית המקדש תוכן הכתוב מלמד על איסור אבלות כהנים בבית המקדש. בסיפור המעשה אבלות זאת ארעה בגלל מיתה בידי שמים (בית דין של מעלה). טעם פזר במלת אַהֲרֹן מעביר את רעיון איסור האבלות על הרוגים בידי בית דין של מעלה ללימוד **ספרא** מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר (איסור אבלות על הרוגי בית דין של מטה)

(ב) ללמד משרפת נשמה והגוף קיים למיתת בית דין בשרפה **ספרא שמיני פרשה א (מא) ... וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ-אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'**: מה ת"ל אֶת-הַשְּׂרָפָה, הרי אתה דן, נאמר כאן (י"י ש"י, יג) שְׂרָפָה ונאמר להלן שרפה (בת כהן ואשה ואמה), מה שְׂרָפָה האמורה כאן שרפת נשמה וגוף קיים, אף שרפה האמורה להלן (בת כהן ואשה ואמה) שרפת נשמה וגוף קיים, שרפה האמורה בבת כהן (י"י אמר כא, ט) בְּאֵשׁ תִּשְׂרַף והאמורה באשה ואמה (י"י אמר כ"ד, ב) בְּאֵשׁ יִשְׂרַף אֹתוֹ וְאַתְּחֹן, (לקח טוב כמפורש במסכת סנהדרין בפ' אלו הן הנשרפין).

(י"י אמר כ"ד, ב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-אִמָּהּ זָמָה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרַף אֹתוֹ וְאַתְּחֹן וְלֹא-תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם:
(י"י אמר כא, ט) וּבַת אִישׁ כִּהֵן כִּי תִקַּח לְזָנוֹת אֶת-אֲבִיָּהּ הִיא מְחַלֶּלֶת בְּאֵשׁ תִּשְׂרַף: ט

(ג) כפ' רש"י על וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ-אֶת-הַשְּׂרָפָה שצרתן של תלמידי חכמים (כאן אבל הכהנים) מוטלת על הכל (כלל ישראל) להתאבל בה (בבלי שבת קה"ב). מעביר מאבל על מותם של כהנים לאבל על מותם של תלמידי חכמים.

וְלְאַלְעָזָר – תלישא-קטנה בתפקיד שיעור תקופת אוננות ותפקיד של חציצה (= עקירה) מקיום מצוות בתקופת אוננות, ובבית המקדש אסורה הנהגת אבלות בין עובד ובין שלא עובד, והנהוג בנוול מחמת אבלות או שתיית יין בבית המקדש עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול לנהוג אבלות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבלות, כי מה שהכהנים היו אסורים להתאבל כל ישראל היו מצווים לעשות מחוץ למשכן בשבעת ימי האבל.

ספרא שמיני פרשה א (מא) וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תַפְרְמוּ וְלֹא-תִמְתּוּ לא תקרעו בגדיכם ולא תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין, ועל כל העדה יקצוף,
רש"י (1) אֶל-תַּפְרָעוֹ – (טט - הכהנים הפשוטים אלעזר ואיתמר שהיו בעבודה נצטוו) **אל** תגדלו שער (ת"כ שמיני מילואים פרשתא א, מ). מכאן, שאבל (טט) – שהוא כהן שאינו בעבודה ושאר וישראל) אסור בתספורת (בבלי מ"ק י"ד, ב). אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום. וְלֹא תִמְתּוּ – הא אם תעשו כך, תמותו (ת"כ שמיני מילואים פרשתא א, מ). וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל – מכאן, שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה (בבלי מ"ק כח, ב).

וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ-אֶת-הַשְּׂרָפָה – פשוט מונח זק-קטן פשוט זק-קטן, פעמיים זק-קטן בין שני קיסרים כעין בנין אב להלכות אבלות לכלל ישראל כפ' רש"י ע"פ (מ"ק י"ד, ב) מה שהכהנים אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות,

ויקרא שמיני יז:

ויקרא שמיני יז: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַיִתְמָר וּבְנֵי רְאֵשִׁיכֶם אֶל-תַּפְרָעוֹ וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תַפְרְמוּ וְלֹא-תִמְתּוּ וְעַל-כָּל-הַעֲרֵה יִקְצֹף וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְפוּ-אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':

רלב"ג (1) וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ – רוצה לומר, שלא יניחו עבודתם מפני המקרה הרע הזה שקרה להם. ולמדנו מזה המקום, שאיזה כהן שיהיה שהניח עבודתו ויצא מן המקדש, חייב מיתה.
ומִפְתַּח – תלישא-קטנה, בתפקיד עקירת פריצת מחיצת המקדש בזמן עבודה להזהיר שאיזה כהן שיהיה שהניח עבודתו ויצא מן המקדש, חייב מיתה.

[2] וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה: פ

ספרא שמיני פרשה א (כח) [ו] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַיִתְמָר, מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר שמה תאמרו אנו הולכים לבתינו ומתאבלים ואוננים ובוכים הלא פיקדנו המקום שלא נצא מבית המקדש שנאמר [2] וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ מיכן אמרו כהן גדול שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה הם נכסים והוא נגלה, הם נגלים והוא נכסה, וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה צידקו עליהם את הדין ושתקו.

אֹהֶל מוֹעֵד – קדמא ואזלא, מלמד
לֹא תַצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ – מהפך פשוט זק-קטן, לימוד כפשוטו לאסור יציאתם במצוות שעה כי ימי שמחה הם להם, לימוד היוצא מפשוטו ללמד לדורות לכהן גדול שעובד אבל ואונן.

ספרא שמיני פרשה א (מב) [2] וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ יכול בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה, פֶּן-תִּמְתּוּ ממשמע לאו אתה שומע הין. (מג) כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מנין לכהנים של כל הדורות ת"ל כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם, וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה: קיימו עליהם מצות משה, לקח טוב כח, א ... שבח לו לתלמיד שמקיים מצות רבו וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע; לא ממש; טפסא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפסא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפסא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפסא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפסא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מוקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

מִשְׁתַּחֲוִי ה' – מרכא טפסא, יתור לרבות כהני כל הדורות **כִּי-שָׁמַן** – תביר חילק את **עֲלֵיכֶם** בין שנתרבו (כאן משמעו נמשחו) בשמן המשחה בין שלא נמשחו בשמן המשחה, **עֲלֵיכֶם** – אתנח, להגביל האזהרה ליציאה לזמן עבודה בלבד. **וַיַּעֲשֵׂוּ כַּדְבָר מִזְשָׁה** –: סלוק, להגביל ש-קיימו עליהם מצות משה בלי שנוי.

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות לא תעשה קסג

... והנה עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות, שהוא אינו פורע ואינו פורס ואינו מקריב אונן ואינו מיטמא לקרובים (הורו"י יב ב), אבל מפני שהחמיר בהן מיתה באמרו ולא תמותו והחמיר בהן עוד שאם יעשו כן יהיה עונש על כל העדה באמרו יתבדך ויתע' ועל כל העדה יקצוף, נראה שהיה דין מחודש בימי המילואים ואינו נוהג בהם בשאר הזמנים. והכלל שהיה הכל הוראת שעה. ולשון ספרא עוד (שם הכ"ח, הביאו בפי' התורה) ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בנין מכאן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקין עמהן לכל דבר שמא תאמרו הרי אנו הולכין לבתינו מתאבלין אוננין ובוכין והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש. למדו אותנו שהיה דבר לענין המאורע שדן בהן משה במיתה אחיהם בב"ד שלמעלה כנהרגין בב"ד שלמטה (סנה' מו ב) שאין מתאבלין עליהם אלא אוננין. אם כן אינה מצוה לדורות כלל. אכל הכתוב השני שני' (שמיני י) [ז] **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן-תִּמְתּוּ** הוא אצל רבותינו מצוה מלמדת לדורות כפי הברייתא השנויה בספרא שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבין מיתה מנין לכל הכהנים שבכל הדורות וכו'. והגורם להם זה לפי שהמצוה היא כבר נאמרה להם קודם המקרה שנאמר (ס"פ ויקרא צו ח, לה): **וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשַׁמְרְתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ הוּא וְלֹא תִמְוֹתוּ כִּי-כֵן צִוִּיתִי**. . והוא שנאמר כאן פן תמותו כמוזהר בכם כבר. והוא לשונם בספרא שמא תאמרו הרי אנו הולכין לבתינו מתאבלין אוננין ובוכין והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש, והוא ממה שאמר להם תחלה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת [י"ז] פן תמותו. ולדורות אמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא למדו מכאן אלא חיוב המיתה לדורות מן הריבוי שמצאו ב- **כִּי-שָׁמַן מִשְׁתַּחֲוִי עֲלֵיכֶם**. אבל המצוה הנהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה ממה ששינוי ואלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש. והיא הלכה למשה מסיני נסמך על מקרא יחזקאל ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית, ואמרו בבואם ירצה בו בעבדם כאמרו בתורה (תצוה כח מג ו"פ על"ת עג) בבואם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת, ואיתקוש פרועי ראש לשתויי יין. וזה הוא דינם מן התורה וגזרו מדבריהם [ערמב"ן ל"ת עג] שלא יכנסו בין האולם ולמזבח כלל. וכן אמרו עוד (תעני' יז א, סנה' כב ב) **כֵּהָן הַדְיוֹט מִסַּתְפָּר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לְשֹׁלְשִׁים יוֹם**. והיא גם כן גזרה מדבריהם שלא יהיו פרועי ראש כלל כדי שלא יעמדו מנוולין פסולי מן העבודה. והתירו להם (שם) הכל שלא בזמן ביאה כלומר בזמן שאין בית המקדש קיים. וקרועי בגדים גם כן מחללין עבודה וחייבין במיתה ולא בא בהם הכתוב ולא נשנו בכלל ואלו שבמיתה אבל חיובם הוא שהבגדים הקרועים הם כמי שאינם וה"ל מחוסר בגדים ושנינו (סנה' פג א, וש"ג) ואלו שבמיתה מחוסר בגדים שמש. ובגמר סנהדרין (פג ב) אמרו מחוסר בגדים מנא לן א"ר אבהו א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דר' אלעזר ברבי שמעון וחגרת אותם באבנט וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחוקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להו זרים ואמר מר זר שמשם במיתה.

ע"פ רמב"ן

- (א) עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות,
- (ב) **דבר לענין המאורע שדן בהן משה במיתה אחיהם בב"ד שלמעלה כנהרגין בב"ד שלמטה (סנה' מו ב) שאין מתאבלין עליהם אלא אוננין**

אוננין

- (א) [ז] **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן-תִּמְתּוּ** הוא אצל רבותינו מצוה מלמדת לדורות כפי הברייתא השנויה בספרא שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבין מיתה, מלמד לכל הדורות שכהן שיצא בשעת העבודה חייב מיתה
- (ד) הקרא הזה הוא **אזהרה ויקרא צו ח, לה: וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשַׁמְרְתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ הוּא וְלֹא תִמְוֹתוּ כִּי-כֵן צִוִּיתִי**. . והוא שנאמר כאן פן תמותו כמוזהר בכם כבר. המאפשרת ענישה במיתה בקרא [ז] **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן-תִּמְתּוּ**
- (ה) **אזהרה לדורות - ולדורות אמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא למדו מכאן אלא חיוב המיתה לדורות מן הריבוי שמצאו ב- כִּי-שָׁמַן מִשְׁתַּחֲוִי עֲלֵיכֶם**.

- (ו) אבל המצוה הנהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה ממה ששינוי ואלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש. והיא הלכה למשה מסיני [ו] **וְיָבִיאוּ אֵל-תַּפְרָעוֹ וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תַפְרְמוּ וְלֹא תִמְוֹתוּ** (ויחזקאל זה אסמכתא) ואפשר כי [ו] **וְיָבִיאוּ אֵל-תַּפְרָעוֹ** – מונח מונח פזר, מלמד למקומו וזהו כעיל הל"מ וגזרו מדבריהם [ערמב"ן ל"ת עג] שלא יכנסו בין האולם ולמזבח כלל, וזהו אחד מתפקידי **תרסא** שבפסוק לרמוז על מחיצה שאסור לכהן פרוע ראש ובבגד לא הולם עבודת הטהרה להיכנס בין האולם ולמזבח, ומחוסר בגדים ששימש במיתה (תעני' יז א, סנה' כב ב) **כֵּהָן הַדְיוֹט מִסַּתְפָּר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לְשֹׁלְשִׁים יוֹם**. וזהו אחד מתפקידי **תרסא** שבפסוק

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אהרן, סלוק – סוף-הסוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשוט – מוציא ממשו: מראק = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרף – שני
 משמעות, רבוי ממש; מראק טפא – קב שששית לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראק תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מראק טפא – קבוצה שההלכה
 הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סודר שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אלא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא וואל – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שני, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ויקרא שמיני ט:

[כג] וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אֱהֱלֵ מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכוּ אֶת-הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־ה' אֶל-פְּלִיָּהֶם:
 [כד] וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הַעֲלֶה וְאֶת-הַחֲלָבִים וַיֵּרָא פְּלִיָּהֶם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:
 ויקרא שמיני י,א: וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְרוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת
 וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:
 ויקרא שמיני י,ב: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה':

ויקחו בְנֵי-אַהֲרֹן - מונח תלישא-גדולה, כעין שני תפקידי טעם תלישא, נזכיר כי טעם תלישא-גדולה עשוי ללמד לכתוב לפניו ולכתוב אחריו. לכן בשה"כ עשויים להיות פה לפחות ארבע דרשות בתפקידי טעם תלישא.
 נביא את פי' החזקוני שיבהיר סדר האירועים. [חזקוני (י' שמ' י,ב)] (י' שמ' ט,כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ בתחלה סתם ואח"כ פי' האיך יצאה (י' שמ' י,א) וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וגו'. (י' שמ' י,ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם היא יציאת האש האמורה למעלה כי דרך יציאתה מלפני ה' מבית קדש הקדשים מצאה נדב ואביהוא לפני מזבח הזהב שבהיכל מקריבים עליו אש זרה ושרפתם ויצאה אותה האש מן ההיכל לחוצה על מזבח העולה וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-הַעֲלֶה וְאֶת-הַחֲלָבִים וגו'.
 לפי פירוש החזקוני סדר האירועים הוא (ו' שמ' ט,כג) (ו' שמ' י,א) (ו' שמ' י,ב) (ו' שמ' ט,כג). לכן אפשר להסביר כי תבנית הטעמים של וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן - מונח תלישא-גדולה, מלמדת אלפניה לפסוק (ו' שמ' ט,כג)

לימוד מטעם תלישא לכתוב לפניו.

נעניין בפרש"י על הכתוב שני פסוקים לפני הפסוק (י' שמ' י,א). רש"י (י' שמ' ט,כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וגו' - למה נכנסו, מצאתי בפרשת מלואים בכרייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטרת ...
 [בית הבחירה למאירי מסכת יומא נג,א] מברר משמעות חסרון בהקטרת הקטורת. (א) שלא הקטיר קטורת (כגון שחרית) (ב) שהקטיר קטורת החסרה אחד מן הסמנין, או חסרון מעלה עשן ומעלה עשן זה אין בו שיעור אלא אף בכל שהוא וגו'.
 מוצע לומר כי בדרשה לכתוב לפניו שני תפקידי תלישא של וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן ילמדו על חסרון בשיעור הסמנין (כגון חסרון סמן מסוים בכלל או בשיעור) ועוד חסרון במעלה עשן.

וכאן כותב [בית הבחירה ...] נדב ואביהוא נאמר עליהם (י' שמ' י,א) וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְרוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וקבלו חכמים ששני דברים עשו אחת שהקריבו הקטורת בחסרון ואחת שנתנו אש על המערכה ולא מתו מפני הקטורת שעדיין לא היה העונש אמור והתורה לא ענשה אא"כ הזהירה וזהו שאמרו יכול יהו שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן ר"ל אזהרה ועונש ת"ל (י' אח"מ טז,א) אַחֲרֵי מוֹת יָכוֹל שְׁנֵיהֶם (אזהרה ועונש) לאחר מיתתם נאמרו ת"ל (י' אח"מ טז,ב) פִּי בַעֲזֹן אֲרָאָה כלומר שלא נראה עדיין והרי כבר נראה בשמיני למילואים והם קיימים כדכתי' (י' שמ' ט,כג) וַיֵּרָא כְבוֹד־ה' אֶל-פְּלִיָּהֶם (טט: כולל נדב ואביהוא) ואח"כ (י' שמ' ט,כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' (בשביל המערכה) הא כיצד (טט: המסקנה) אזהרה נאמרה קודם מיתתם ואף על פי שכתוב בה (י' אח"מ טז,א) אַחֲרֵי מוֹת אין מוקדם ומאוחר ועונש נאמר אחר מיתתם הא למדת שלא נענשו בעון הקטורת אלא בעון הבאתם האש למערכה ולא שטעו בהוראתם שהרי כהוגן דרשו ועשו שהם דרשו (י' א,א) וַיִּתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ וכו' אף על פי שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיט וכמו שדרשו במקום אחר (י' שמ' י,א) אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם הוא דלא צוה הא למשה צוה א"כ למה נענשו על שהורו הלכה בפני רבן ולא נטלו רשות הא למדת שכל המורה הלכה בפני רבו אפי' כיוון יפה בהוראתו חייב מיתה שמוראת רבך כמוראת שמים:

נָדָב וַאֲבִיהוּא – קדמא ואזלא בתפקיד של סדר וכלל, לא ענשה (תורה) אא"כ (אלא אם כן) הזהירה ... אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה בין פרשיות, לפי המאירי כאן מדובר בהבאת אש למזבח ובאחרי מות מדובר על הקטרת הקטורת. ולכן, אף-על-פי שבסיפור מות נדב ואביהוא האזהרה והעונש שניהם כתובים בפר' אחרי מות שהיא אחרי פר' שמיני, המסקנה היא כ- [דעת זקנים מבעלי התוספות (דעומבה"ת) ויקרא י] (ראה להלן) כי ב-(שם' תצ' ל,ט) לא-יתעלו (אש) [עָלְיוּ קִטְרֶת] זָרָה הוזהרו ונאמר עונש על הקרבת אש מן ההדיט קודם למעשה שלהם, ולא על מעשה הקטורת.

המשך [בית הבחירה ...] כבר ביארנו במשנה שכשהיה כהן יוצא מבית קדשי הקדשים היה יוצא לו דרך אחוריו לא סוף דבר בכ"ג כשיוצא מבית קדשי הקדשים אלא כל הכהנים כשחוזרים מעבודתם ולוים מדוכנם וישראל ממעמדם ר"ל זקנים שהיו ממונים לעומד בעזרה על הקרבנות לשם כל ישראל כלם אין מחזירים פניהם מיד דרך הדיוטות אלא מצדדין פניהם לעומת ההיכל ויוצאים ואף התלמיד כשהוא זז מלפני רבו מצדד פניו כנגדו עד שיעלם רבו מעיניו או שימחול רבו על כבודו בכך
 ... [בית הבחירה ... יומא נג,ב] מכאן אמרו המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות בסוף תפלתו לאחוריו ואח"כ יאמר שלום בשמאל ומקדים תחלה בפסיעת שמאלו שהרי הוא מראה בעצמו כאלו עומד ממש לפניו יתברך ונותן כבוד למה שהוא מראה בעצמו עומד כנגד ימינו על דרך ימינך ד' נאדרי וכו' ובשעה שיתחיל בפסיעות אלו צריך לכרוע ואין זז מכריעתו עד שיעשה את שלשתן באותה כריעה ושאר דברים שבסוגיא כבר התבאר עניינם במשנה:

מוצע לומר כי לימוד אחר מטעם תלישא אל הכתוב לפניו במקראות הבאות (ויקרא שמיני ט,כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אֱהֱלֵ מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיִּבְרְכוּ אֶת-הָעָם ... (י' שמ' י,א) וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן מלמד על שיעור פסיעת שלוש פסיעות לאחוריו של המתפלל בסוף תפלתו.

לימוד מטעם תלישא לכתוב אחריו.

כאן טעם תלישא עשוי להיות בתפקיד מחיצה שזה כולל גם בעל בחינה נעלה (שהוא בכעין מחיצה לעצמו לעומת אנשים אחרים), וגם בתפקיד תלישת (=עקירת) מחיצה, שנכנסו למחיצת הקודש בלי שנצטוו על כך, עקרו איסור מחיצה, הח"ח על תו"כ? .. אף שמחשבתם הייה לטובה, הדבור לא היה יפה ולכן השיב הקב"ה נראה מי קובר מי.
 גדולת נָדָב וַאֲבִיהוּא מתוארת בדברי משה ב-(י' שמ' י,ג) הוא אֲשֶׁר-דָּבַר ה' | לְאִמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ ... עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש וגו' וכן נדרשת גדולתם ב-(במ' ג,ג) וְאֵלֶּה שְׁמֹת בְּנֵי-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֲלֶעָר וְאִיתָמָר:

ואידך וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן - מונח תלישא-גדולה, תלישא בבתפקיד תלישת (=עקירת) מחיצה ועקירת איסור, שנכנסו למחיצת הקודש בלי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפיסת ההשקפה: אתחנן, סלוק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מתיק פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מתיק – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טפאא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; והשלישית: (קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש = גרש"י – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיק; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיק; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

במשנה ותכונות אחרות כמו ראשו ארוך, גבחת לא מתחשבים).
כתיב: והגמרא מקשה אמר אפשר ללמוד כלל ופרט וכלל כאשר) והא לא דמי כללא קמא לכללא בתרא ! כללא קמא - (וי' שמ' יא,בא) אָשְׁרֵר־לֵא (טט): לֵא קְרָעִים אִמְר רַחֲמָנָא, דֵּאִית לֵיה אֲכוּל דְּלִית כֵּלָּא תִּיכּוּל (הכלל הראשון כתוב בלשון כללית וכולל כל בעלי כרעים), כללא בתרא (טט): זאת מילת (וי' שמ' יא,בא) לְמִינּוּ הכתובה בארבה, וכן כל "למינהו" הכתוב אחרי המינים האחרים) - עד דשוו בארבעה סימנין (טט): שנישנו במשנה ולשון זאת אינה כללית כמו הכלל הראשון) ! (טט): הגמרא מסבירה כי) תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא דאין (טט): דן בכלל ופרט וכלל גם כאשר הכלל האחרון אינו בלשון כללית כמו הכלל הראשון), ודאמרי' נמי בעלמא דדאין תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא – מהכא (טט): וכן בברייתא אחרות, שדורשים בכלל ופרט וכלל כאשר הכלל הסוגר אינו כללי כמו הכלל הראשון ולא מצוין מי הדורש כך והגמרא מבארת שזה בשיטת תנא דבי ר' ישמעאל, ברייתת החגבים היא המקור לשיטה זאת).

רש"י מסכת חולין סה,א דבי ר' ישמעאל תנא - הנך למינהו לאו פרטי ניהו דלא מרבי אלא מינא דכל חד אלא כללי ניהו ויש כאן כללי כללות ופרטי פריטות כלומר כללות הבאין אחר כללות שלא לצורך ואתו לדרשה ופרטיין הבאין שלא לצורך אחר פריטות ולדרשה באו על כרחך ולקמן מפרש להו ואזיל דסלעם וחגב הן הפרטות שלא הוצרכו ולמינהו הכתובין עמהם הם הכללו' שלא הוצרכו. (טט): רש"י מבאר כוונת תנא דר' ישמעאל האומר כלליות ופרטי פריטות, ומבאר שר'ישמעאל מקדים ואומר שבפסוקים יש עוד כללים ופרטיים יתירים והם בסופו של דבר ילמדו בצורת כלל ופרט וכלל, וזה שלא כדעת הרמב"ן (כאן) שמפרש כי כוונת תנא דבי ר'ישמעאל לומר שאת פסוקי החגבים אפשר ללמוד בכלל ופרט וכלל ואפשר ללמוד בצורת בנין אב.

רש"י מסכת חולין סה,ב ואין לי אלא - מין חגבים הבא לפנינו ואין לו גבחת יש לנו להביאין מארבה שיש כאן כלל ופרט וכלל כדמפרש לקמיה (וי' שמ' יא,בא) אָשְׁרֵר־לֵא (כתיב) לֵא קְרָעִים (וי' שמ' יא,בא) תִּכּוּל (וי' שמ' יא,בא) אָרְבָּה פֶּרֶט (וי' שמ' יא,בא) לְמִינּוּ חזר וכלל ויש לך לרבות כבעין הפרט הדומין לו בכל סימנין שיש לו ארבע סימנין דמתניתין ועוד חמישי.

רש"י... הרי אתה דן כו' לא ראי כו' - שיש בזה מה שאין בזה ועל כרחך אין סימני הטהרה תלוי בזנב ובגבחת לא ביש לו ולא באין לו שהרי יש כאן אין לו וכשר ויש לו וכשר.

הבד השוה שבהן כו' אף כל כו' - ואפילו ראשו ארוך ולקמיה פריך מה להצד השוה שבהן שכן אין ראשן ארוך וקרצולין גרסינן ובין האי תנא לתנא דלעיל ליכא אלא הך דרשה דהאי מרבה ראשו ארוך ותנא דברייתא דלעיל לית ליה.

מה להצד השוה שבהן וכו' - דהא ע"כ עד דדמי ליה לפרט בכל צדדין בעינן לתנא דבי רבי ישמעאל.

וכ"ת (וכי תימא) - ס"ל דכיון דדמי ליה במקצת מרבינן ליה כבעין הפרט כדפליגי תנאי בעלמא בכל כלל ופרט וכלל דאיכא למאן דאמר כללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואהני כללא בתרא שהוא מוסף על הפרט מידי (מוסיף מיני חגבים) דדמי ליה לפרט בכל צדדין (כאן 4 תכונות בדיק ולכן מרבה פחות פרטים מאשר בשיטה הבאה) ואיכא למאן דאמר (כלל) בתרא דוקא והוה ליה כלל מוסף על הפרט (מרבה יותר מיני חגבים מהסבור שכלל ראשון קובע, כי מרבה גם אילו שאין להם 4 התכונות מלאות) ואיתרבו כל מילי ואהניא כללא קמא למהווי בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיה ליה לגמרי (ממעט את אלו שאין להם 4 תכונות הבסיסיות) אבל מידי דדמי ליה במקצת (ומוסיף כאלו שיש להן תכונות נוספות, כגון גבחת, זנב, ראש ארוך) לא מצי למעוטי (לא ממעטן) דהא בתרא דוקא ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא ס"ל.

וכ"ת (וכי תימא) - ס"ל דכיון דדמי ליה במקצת מרבינן ליה כבעין הפרט כדפליגי תנאי בעלמא בכל כלל ופרט וכלל דאיכא למאן דאמר כללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואהני כללא בתרא שהוא מוסף על הפרט מידי (מוסיף מיני חגבים) דדמי ליה לפרט בכל צדדין (כאן 4 תכונות בדיק ולכן מרבה פחות פרטים מאשר בשיטה הבאה) ואיכא למאן דאמר (כלל) בתרא דוקא והוה ליה כלל מוסף על הפרט (מרבה יותר מיני חגבים מהסבור שכלל ראשון קובע, כי מרבה גם אילו שאין להם 4 התכונות מלאות) ואיתרבו כל מילי ואהניא כללא קמא למהווי בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיה ליה לגמרי (ממעט את אלו שאין להם 4 תכונות הבסיסיות) אבל מידי דדמי ליה במקצת (ומוסיף כאלו שיש להן תכונות נוספות, כגון גבחת, זנב, ראש ארוך) לא מצי למעוטי (לא ממעטן) דהא בתרא דוקא ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא ס"ל.

ע"פ **רש"י בבלי חולין סו,א** תנא דבי רב זה מדרש תו"כ הנקרא ספרא. תו"כ **[ספרא שמיני פרשה ג,משנות ז - י]** אינו דורש בכלל ופרט וכלל, (טט): ואין לפרשו ע"פ כלל ופרט וכלל). במקראות **[ויקרא שמיני יא,כא - כג]** אין תבנית טעמים קדמא ואזלא, שתתמוך בלימוד בסדר מסוים שהוא תנאי הכרחי ללימוד בכלל ופרט וכלל. אין קדמא שתתמוך אולי כבעין כלל הצריך לפרט. אין אזלא-גרש או גרשיים שיתמכו כבעין יוצא מן הכלל כלשהו.

אפשר שהעדר תבניות טעמים קדמא ואזלא, קדמא, אזלא-גרש או גרשיים, תומך בדרשת תו"כ ללא כלל ופרט וכלל, וללא יוצאים מן הכלל. לעומת זאת תבניות הטעמים במקראות **[ויקרא שמיני יא,כא - כג]** תומכות בדעה שב-**[בבלי חולין סו,ב]** ... **מנין? אמרת, הרי אתה דן בנין אב משלשתן**: (טט): הגמרא מקשה על נסיון ללמוד בבנין אב מפני שיש הבדלים בין המינים המנויים) לא ראי ארבה כראי חרגול, ולא ראי חרגול כראי ארבה, ולא ראי שניהם כראי סלעם, ולא ראי סלעם כראי שניהם, הצד השוה שבהן - שיש לו ד' רגלים, וארבע כנפים, וקרצוליים, וכנפיו חופין את רובו, אף כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצוליים, וכנפיו חופין את רובו. ... ותיתי **מארבה ומחרגול**, (טט): הגמרא פותרת את שאלת ההבדלים על בסיס שני המינים - ארבה וחרגול - באומרה שלומדים ארבע תכונות המאפיינות כל המינים הטהורים, ותכונות אחרות אינן חשובות) דמאי פרכת - מה לארבה דאין לו גבחת - הרי חרגול דיש לו גבחת, (טט): ארבה וחרגול בעלי 4 תכונות בסיסיות, ונבדלים בגבחת לארבה יש, וחרגול אין ולכן יש או אין גבחת היא תכונה לא חשובה) מה לחרגול דיש לו זנב - הרי ארבה דאין לו זנב (טט): ארבה וחרגול בעלי 4 תכונות בסיסיות, ונבדלים בזנב לארבה אין, וחרגול ישן ולכן יש או אין זנב היא תכונה לא חשובה), סלעם דכתב רחמנא ל"ל? אם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לראשו ארוך (טט): הסלעם בעל 4 תכונות בסיסיות, ונבדל בראש ארוך ולכן יש או אין ראש ארוך היא תכונה לא חשובה)!

(כג) וכל שרץ העוף אשר-לו ארבע רגלים שרץ הוא לָכֵם: ע"פ הלכות גדולות המובא ב-**[רש"י בבלי חולין סו,א]** כל מקום שכתוב עוף בלבד - זה בעל שתי רגליים ושני כנפיים. שרץ העוף הוא בעל ארבע רגליים וארבע כנפיים. **[רמב"ן שורש ט על ספר המצוות לרמב"ם]** כל מעופף בעל שתי רגלים הוא הנקרא עוף, וכל שיש לו ארבע רגלים הוא הנקרא שרץ העוף מפני שהוא הולך נמוך ורוחש כשרץ ואינו הולך בזקיפה כעוף גוי'

(כא) אף את-ה תאכלו מפל שרץ העוף הטהור מאופיין בארבע תכונות המבדילות אותו משרץ עוף לא טהור
(כב) אף את-ה תאכלו מפל שרץ העוף - ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים (סלוק אתנח) בתפקיד כעין בנין אב לשתי תכונות ההכרחיות למיני חגב טהורים **ההלך עלי-ארבע אשר-ל** (לא כתיב) **לֵא קְרָעִים מִמֶּעַל לְרַגְלָיו לְנִתְר פֶּהוּ עלי-הָאָרֶץ**: ארבע רגליים, זוג כרעיים אחרי הרגליים ולא לפניהם, בהם מנתר, ובזה יש קושי בהבנת הפירוש שאומר שהם סמוכים לצוואר החגב. ולא זוג רגליים קדמיות כגון "גמל שלמה" שבהם השרץ הזה נעזר לאכילה ויש דיווח שראוהו אוכל "שממית" (לטאה קטנה).

(כב) את-אֵלֶּה מִהֶם תֹּאכְלוּ את-הָאָרְבָּה לְמִינּוּ - ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים (סלוק אתנח) בתפקיד כעין בנין אב לשתי תכונות ההכרחיות נוספות למיני חגב טהורים ארבע כנפיים החופות רוב אורך גופו, רוב היקף גופו.

(כב) ... ואת-הסלעם - טפחה בתפקיד שני ורביי אפשר שמלמד על בעלי ראש ארוך שעליהם יש דיון רב בפוסקים האם יכללו או לא ואם איזה תכונות נוספות לכללם כמו גבחת וזנב ארוך לְמִינָהוּ

ואת-החרגל לְמִינָהוּ - מונח זקא-קטן אפשר שמצרף שתי תכונות אל הארבה

ואת-התנב - טפחה בתפקיד שני ורביי וללא מרכא אז בתפקיד שמתפשט אפיונו למינים הכתובים לפניו אפשר שמלמד על שכל אחד מהקודמים יהיה ידוע כחגב לְמִינָהוּ: - סלוק שבא להגביל שיהיו ידועים בשם חגב בנוסף למין חגב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סְלִיק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מִתְקַן פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טרָאָא – שני
משעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב"ש שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-גָּדוֹל – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3;
רִבֵּעַ – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲזֵלָא = גַּרְשׁ = גִּרְשֵׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא אֲזֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תְּרִסָּא –
דרוש בפסוק שיעור, מוציג; תְּלִישָׁא-גְּדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציג; פִּרְ – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.7 יוקרא שמיני ט,א (התשע"ה)

[ירושלמי (וילנא) סנהדרין פ"ז,ה"ט]

דברים שפטים ז,ג: וְלֵדָה וְעֵבֶד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וַלְשֹׁמְשׁוֹ אוֹ לִירֵחַ אוֹ לְכָל־צִבְיָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:

ויקרא שמיני יא,ט: אֲתִידָה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם אַתֶּם תֹּאכְלוּ:

[וילנא לז,א] ... כתיב (דב' שפ' ז,ג) וְלֵדָה וְעֵבֶד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וַלְשֹׁמְשׁוֹ אוֹ לִירֵחַ אמר ר' זעיריה לשמש אין כתיב כאן אלא וַלְשֹׁמְשׁוֹ אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. התיב רבי אבא בר זימנא קומי רבי זעיריה [וילנא לח,א] והא כתיב (י' שמ' יא,ט) כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת (י' שמ' יא,ג) וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת מעתה אין כאן כלל ופרט אלא ריבויים. אלא בגין דכתיב וי"ו. (ע"פ [קרבן העדה]: מקשה ר' זעיריה אם כך אמרת שכאשר יש וי"ו לא דורשים בכלל ופרט אלא ברבוי, אז אם כן בפסוקים המדברים על סנפיר וקשקשת לא נדרשם בכלל ופרט אלא ברבוי כי יש שם וי"ו) (ללא וי"ו היה פירוט של הכתוב לפניו, עם וי"ו מרבה על הכתוב לפניו) אמר רב יוחנן בר מריא כל הן (אותם ספרי תורה) דאנא משכח וי"ו (בם במלת ובנחלים) אנא מחיק ליה. אמר רבי שמואל בר אבדומא הייתי אומר מה שבימים יהו אסורין ומה שבגיות ושביבירים יהו מותרין תלמוד לומר (י' שמ' יא,ט) וכל אשר במים ריבה. (צ"ע כי וי"ו מרבה ואילו הכתוב הוא מְכָל אֲשֶׁר בַּמַּיִם מ"ם ממעט)

הירושלמי אומר שיש ללמוד הדגים בכלל ופרט ואילו תנא דבי רבי ישמעאל בבבלי אומר שיש ללמוד ברבוי ומיעוט

[פני משה מסכת סנהדרין פ"ז,ה"ט]

והא כתיב. (י' שמ' יא,ט) אֲתִידָה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם אַתֶּם תֹּאכְלוּ:

(י' שמ' יא,ג) וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם מִכָּל־שָׂרֵץ הַמַּיִם וּמִכָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שֶׁקֵּץ הֵם לָכֶם: ודרשין (י' שמ' יא,ט) בַּמַּיִם כָּל וּפְיָא בְּכָלִים בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם פִּרְט וְהָדָר כְּתִיב (חזר וכתב) בַּמַּיִם (הכתוב לפני הפרט, ומפרש עם

כתוב נוסף שכתוב לפני-כן). אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מים הנובעין (בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם) וכו' לאפקי (להוציא, למעט מים) שבכלים ושכבורות שיחין ומערות (בהנחה שאין בם נביעה) דאע"ג דאין להם סנפיר וקשקשת מותר ומעתה לדברין (של ר' זעיריה) דאמרת (על דב' שפ' ז,ג) שיש פרטים אחר וַלְשֹׁמְשׁוֹ) דכל היכא דכתיב עוד פרטים אחר הפרט לא דרשין בכלל ופרט אלא ריבויים (לפי [ידיד נפש (י"ג)]) בהמשך הכוונה לרבוי בלבד ולא רבוי מיעוט רבוי, שהיה מחייב למצוא מקום שיתעמט לשרץ המים חוץ מימים ונחלים) א"כ נימא ה"נ כן דהא אחר פרט ד-יָמִים וּבְנִחְלָיִם הדר ופרט קרא (י' שמ' יא,ג) מִכָּל־שָׂרֵץ הַמַּיִם וּמִכָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם והוי (פסוק יא,ג) כעין פרטי דקרא דהתם (של פסוק יא,ט) ומעתה נימא דרבתה התורה

דבכל מקום ופאי' בכלים [י"ג]: ובבורות) אסורין הני (י' שמ' יא,ג) שָׂרֵץ הַמַּיִם, (י' שמ' יא,ג) אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בתמיה והא אנן לא קי"ל (קימא לן) הכי:

אלא בגין דכתיב וי"ו (י"ג) דורשים ריבויים ולא בגלל פרט אחר פרט). הכי קאמינא דטעמא דדרשין לקרא דלעיל לריבוי ולא לכלל ופרט בשביל הוי"ו דכתיב (דב' שפ' ז,ג) וַלְשֹׁמְשׁוֹ דמשמע דקאי אדלעיל האי שאמרת לך (דב' שפ' ז,ג) וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וכן בכל עבודות שעובדין ואתן שהן זובחין ומקטרין לשמש וכו"ג ולא מטעמא דכתיבא פרטי אחר הפרט הוא:

כל הן דאנא משכח וי"ו אנא מחיק ליה (האם נמחק אותה). בתמיה וכי אנחנו מוחקין בכל מקום וי"ו יתירא דכתיבי וכלומר וכי מאי איכפת לן הכא אם כתוב בוי"ו או לא הא אי לא הוי כתיב אלא לשמש או לירח בלא וי"ו נמי הוי מצינן למידרש למה פרט הכתוב לאלו הלא בכלל אלהים אחרים הן אלא ודאי לרבות לכל עבודות שעובדין לאלו בהן

דברים שפטים ז,ג: וְלֵדָה וְעֵבֶד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וַלְשֹׁמְשׁוֹ אוֹ לִירֵחַ אוֹ לְכָל־צִבְיָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:

אין בפסוק זה תבנית קדמא ואזלא ולכן פחות תמיכה בדרישה בכפכ וגם לא בדרישה ברבוי מיעוט רבוי אלא רבוי בלבד. וגם לא אזלא-גרש או גרשיים שיתמוך ביוצא מן הכלל.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתה מ"ט לא נידרוש התם ג"כ דלרבות אתא (שיצורי מים ללא סנפיר וקשקשת) אפי' שבכלים ושכבורות יהו אסורין:

הייתי אומר וכו'. כלומר דר' שמואל (בר אבדומא) משני דשאני התם דלא מצינן למידרש לריבוי דאי ס"ד לריבוי אתא קרא אפי' (י"ג) מה שכבורות ומה ששבכלים וכו"ג א"כ לישתוק קרא מפרטא אחרינא ד-יָמִים וּבְנִחְלָיִם בקרא דבתריה (י' שמ' יא,ג) וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם ואנא ידענא ריבויא (י' שמ' יא,ט) אֲתִידָה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם דרישא והכי הוי דרשין אי לאו קרא (י' שמ' יא,ט) אֲתִידָה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם הייתי אומר מה שבימים יהו אסורין ומה שבגיות ובביבירים יהו מותרין ת"ל (י' שמ' יא,ט) מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם ריבה אף לאלו והשתא מדהדר וכתב לפרטא אחרינא (י' שמ' יא,ט) בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם ש"מ למידרש בכלל ופרט וכלל אתא ולא לריבויא ודוקא בימים ונחלים (אסורים מי שאין להם סנפיר וקשקשת) אבל שבגיות וכו"ג מותרין:

[ידיד נפש סנהדרין פרק ז]

ועונה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲבוּדָמָא בַּפְּסוּק הַזֶּה אֵי אֲפִשְׁר לְלַמּוּד בְּרִיבּוּיִים אֲלָא בְּכָלֵל וּפְרָט וְכָלֵל. כִּי אִם בָּא לְרַבּוּת מַה שְּׁבַכּוּרּוֹת וּמַה שְּׁבַכְלִים הֵיִתִּי אֲמַר לֹא תִּכְתּוּב הַתּוֹרָה (י' שמ' יא,ג) יָמִים וּבְנִחְלָיִם בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי: (י' שמ' יא,ג) וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם וּבְנִחְלָיִם, ואני אדרוש מה שבימים יהו אסורין, ומה שביבירות ושביבירים יהו מותרין. תלמוד לומר וְכָל אֲשֶׁר בַּמַּיִם, ריבה לאסור גם מה שבבורות. אבל כיון שהתורה מוסיפה פרט נוסף וכל אֲשֶׁר בַּמַּיִם שבפסוק השני, בא ללמדנו שהפסוק נדרש בכלל ופרט וכלל ולא בריבויים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אתחן, סליק – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשטו; מראק = מאריך, רבוי; דראק – מצרף; תביר – מחלק, מעט, לא ממש; טפאק = טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מראק טפאק – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דראק תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מראק טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זראק סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

(וי' שמ' יא,ט) אַתְּזָה תֵּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל אֲשֶׁר לֹא סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים וּבְנִחְלִים אַתֶּם תֵּאכְלוּ: (וי' שמ' יא,ז)
וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוּ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל שְׂרָץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּמִים שֶׁקָּץ הֵם לָכֵם:
[בבלי חולין סו,א] ... וּבָרַגְוִים כָּל שֵׁשׁ לוֹ (וי' שמ' יא,ט) סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת. תנו רבנן: אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון הסולתנית והעפיאן - ה"ז מותר, יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים, כגון **[בבלי חולין סו,ב]** אקונס ואפונס כספתיאס ואכספטיאס ואטונס - ה"ז מותר. תנן התם **(משנה נדה פ"ג,ט"ט, בבלי נדה נא,ב)**: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת; יש לו קשקשת ויש לו סנפיר - דג טהור, יש לו סנפיר ואין לו קשקשת - דג טמא. מכדי אקשקשת קא סמכינן, ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר! אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר, הוה אמינא מאי קשקשת - סנפיר, ואפי' דג טמא, כתב רחמנא סנפיר וקשקשת. והשתא דכתב רחמנא **(וי' שמ' יא,ט) סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת**, ממאי דקשקשת לבושה הוא? דכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש, וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר! א"ר אבהו, וכן תנא דבי ר' ישמעאל: יגדיל תורה ויאדיר.

ת"ר: ממשמע שנאמר אכול את שיש לו, שומע אני אל תאכל את שאין לו, וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו, שומע אני אכול את שיש לו, ולמה שנאן - לעבור עליו בעשה ולא תעשה; **תֵּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים** מה ת"ל - שיכול, הואיל והתיר במפורש והתיר בסתם, מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים, אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים, מניין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושוחה מהן ואינו נמנע? ת"ל **תֵּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים**. היכן התיר בכלים דכתיב **(וי' שמ' יא,ט) אַתְּזָה תֵּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים** וגו', **בְּמִים וּבְנִחְלִים** הוא דכי אית ליה אכול דלית ליה לא תיכול, הא בכלים - אף על גב דלית ליה אכול, אימא: בכלים אף על גב דאית ליה לא תיכול! לא סלקא דעתך, דכתיב **(וי' שמ' יא,ז) וְכָל אֲשֶׁר אֵינְלוּ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל שְׂרָץ הַמַּיִם, בְּמִים וּבְנִחְלִים** - דלית ליה לא תיכול, הא בכלים, אף על גב דלית ליה - אכול. (דרך הסבר אחרת) ואימא: **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** - כלל, **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים וּבְנִחְלִים** - פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט: **בְּמִים וּבְנִחְלִים** - אין, נעיצין וחריצין - לא!
(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים - חזר וכלל. הני תרי כללי דסמיכי להדדי ניהו! אמר רבינא כדאמרי במערבא: כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה,

[בבלי חולין סו,א] הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל. **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** - כלל, **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים וּבְנִחְלִים** - פרט, **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש - מים נובעים, אף כל - מים נובעים, מאי רבי - חריצין ונעיצין לאיסורא, ומאי מיעט - בורות שיחין ומערות להתירא.
(דרך הסבר אחרת) ואימא: מה הפרט מפורש - מים גדלין על גבי קרקע, אף כל - מים גדלין על גבי קרקע, ומאי רבי - אפי' בורות שיחין ומערות (טט: מי שאין לו סנפיר וקשקשת במים עומדים) לאיסורא, ומאי מיעט - מיעט (טט: להתיר מי שאין לו סנפיר וקשקשת במים עומדים בכלים)!

אם כן, **(וי' שמ' יא,ט) תֵּאכְלוּ** (טט: או **תֵּאכְלוּ**) מאי אהני ליה? (תשובת) רבי ישמעאל תנא: **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** שתי פעמים, אין זה כלל ופרט, אלא ריבה ומיעט; **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** - ריבה, **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים וּבְנִחְלִים** - מיעט, **(וי' שמ' יא,ט) בְּמִים** - חזר וריבה; ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל, מאי רבי - חריצין ונעיצין (במים נובעים) לאיסורא, ומאי מיעט - בורות שיחין ומערות (במים עומדים) להתירא.

(דרך הסבר אחרת) אימא: מאי ריבה - בורות שיחין ומערות (במים עומדים) לאיסורא ומאי מיעט - מיעט (להתיר במים עומדים ב) כלים! א"כ **(וי' שמ' יא,ט) תֵּאכְלוּ** (טט: או **תֵּאכְלוּ**) מאי אהני ליה? ואיפוך אנא! כדנתי מתניה, דנתי מתניה בר יהודה: מאי ראתי לרבות בורות שיחין ומערות (במים עומדים) להתירא, ולהוציא חריצין ונעיצין (במים נובעים) לאיסורא? מרבה אני בורות שיחין ומערות - שהן עצורים ככלים, ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים. הי סתום והי מפורש? פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: יש לו מפורש, ואין לו סתום. וחד אמר: אין לו מפורש ויש לו סתום. מאי טעמא דמאן דאמר יש לו מפורש? אמר לך: מיניה הוא דקא משתרו כלים, מאי טעמא דמאן דאמר אין לו מפורש? דהאי הוא דקמוכח אהאיך, דאי מהאיך הוה אמינא: בכלים (במים עומדים) אף על גב דאית ליה - (סנפיר וקשקשת) נמי לא תיכול.
אמר רב הונא: **לֹא** (ראה רמב"ם מא' אסורות להלן) לשפי (יערה) אינש שיכרא בצבייתא (במסנת של קסמין שחוריה גדולים) באורתא (בהשכת לילה), דילמא פריש (בעל חי ללא סנפיר וקשקשת שגדל בכלי) לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא (וחזר נפל לכלי שבו גדל), והוי עובר משום **(וי' שמ' יא,מא) הַשְּׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ** אי הכי, במנא נמי; דלמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא! התם היינו רביתיה (נשאר במקום גדולו ולכן מותר), ומנא תימרא (מנין תאמר זאת) - דתניא: מנין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושוחה מהן ואינו נמנע - ת"ל: **(וי' שמ' יא,ט) תֵּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים**, וליחוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל - אלא היינו רביתיה, ה"נ: היינו רביתיה. אמר ליה רב חסדא לרב הונא, תניא דמסייע לך: **(וי' שמ' יא,מא) כָּל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ** - לרבות יבחושין שסינן; טעמא - דסינן, הא לא סינן - שרי.

(וי' שמ' יא,מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:
(וי' שמ' יא,מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ - מקף כרב-מצב מקור השרץ (א) פשט הכתוב שגדל בארץ (ב) שרץ שגדל במים עומדים בכלי ולא פרש ממנו (ג) שרץ שגדל בכלי במים עומדים ופרש ממנו מעצמו או ע"י סינון (ד) שרץ שגדל בפרי, לא נגע בגרעינו ולא פרש ממנו (ה) שרץ שגדל בפרי, נגע בגרעינו או פרש ממנו. במצב (ב) ו-(ד) מותר לאוכלו.
(וי' שמ' יא,מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ - טפחא בתפקיד שנוי ורבוי, שרץ המים העומדים בפורשו ממקום גדילתו לאויר נוסף לו תואר שרץ הארץ ונאסר. שרץ הגדל בפרי בפורשו ממקום גדילתו לאויר הארץ או בנוגעו בגרעין הנחשב כמו הארץ, נוסף לו תואר שרץ הארץ ונאסר. אבל אם לא פרש מתרבה להיתר אכילה.

הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ - מקף כרב-מצב מקור השרץ (א) פשט הכתוב שגדל בארץ (ב) שרץ שגדל במים עומדים בכלי או בורות שיחין ומערות ופרש מהם מעצמו או ע"י סינון (ג) שרץ שגדל בפרי, נגע בגרעינו או פרש ממנו.
הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ - מונח אתנה, רבוי הגבלות בכל המצבים אסור לאוכלו.

לֹא [דמנ"ם מאכלות אסורות פ"ב, ה"כ] המסנן את היין או את התומץ או את השכר ואכל את היבחושים או את היתושיין והתולעוץ שסנן לוקח משום שרץ המים או משום שרץ העוף ושרץ המים, אפילו חזרו לכלי אחר שסנן שהרי פרשו ממקום ברייתן, אבל אם לא סנן שוחה ואינו נמנע כמו שפירשונו. **[שר"ע י"ד הלכות בהמה וחיה טהורה סי' פד, ס"ג]** המסנן מים, חן או שאר משקים, והוי בו תולעים או יבחושיין או יתושיים, אף על פי שחזרו לתוכו, אסורים, שכבר פירשו. לפיכך משקה טו שדרך ליגדל בו תולעים, וכיוצא בהן, ין אין לסננו בקסמים וקשים, כלילה, ט ה ט ח < שמא יחזרו ויפלו לתוך הכלי, ויבא לשתותן. הגה: יא אבל מותר לסנן דרך בגד או מסננת, שהרי לא יוכלו ליפול דרך שם אל תוך המשקה, י יב ו ט < וכן >ה מותר לערות המשקים מכלי אל כלי, הואיל והם תמיד עם המשקה, היינו רביתיהו (בית יוסף). וכן ב-**[פסקי ר"ד מסכת חולין מהדורה קמא סז,א]**